

УДК 331.5

О.М. МОГИЛЬНИЙ, доктор економічних наук, професор, ректор Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Київ)

Аграрний ринок праці: функціональні особливості та їх соціально-економічні наслідки для населення

Постановка проблеми. Законом України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI та рішеннями Уряду на його виконання [1] сільське господарство визначено пріоритетним видом економічної діяльності для створення нових робочих місць на інноваційній основі. З одного боку, запроваджуються нові стимули для роботодавців, а з іншого – пропонуються сучасні засоби мотивації для продуктивної зайнятості найманих працівників і механізми захисту внутрішнього ринку праці у процесі поглиблення європейської та глобальної інтеграції економіки України. З цією метою вживаються заходи щодо формування належного інвестиційного клімату, підвищення престижності аграрних професій, гідного рівня оплати й поліпшення умов праці та постійного проживання в сільській місцевості. На

цьому тлі в оглядовій перспективі спостерігатимемо збільшення вакансій, які потребують нових профілів компетенцій при значному рівні безробіття серед професій, що не вимагають спеціальної підготовки чи перекваліфікації. Це не парадокс, а наслідок невідповідності фундаментальних чинників попиту й пропонування на ринку праці за структурою зайнятості та якісними показниками трудових ресурсів сільської місцевості. Отже, реально затребуваними є дослідження функціональних особливостей аграрного ринку праці з метою проведення активної політики зайнятості сільського населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, пов'язаних із ринком праці та зайнятістю в аграрній сфері, соціальним захистом населення від безробіття, диверсифікацією сільськогосподарських підприємств і розвитком неаграрних видів діяльності на селі, державним регулюванням соціально-трудових відносин, присвятили свої праці С. Бандур, О. Бородіна, О. Булавка, В. Дієсперов, І. Гнибіденко, Л. Забуранна, А. Колот, М. Малік, М. Махсма, Ю. Маршавін, В. Петюх, О. Попова, І. Прокопа, М. Руженський, Д. Токарчук, К. Якуба та інші вітчизняні й зарубіжні вчені. Результати їхнього наукового доробку мають важливе значення для розвитку вітчизняної теорії і практики з проблем національного аграрного ринку праці та зайнятості на селі з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів. Разом із тим подальшого вивчення потребують методологічні засади, спрямовані на визначення особливостей сільського ринку праці, оцінювання їхнього

© О.М. Могильний, 2013

впливу на його функціонування та удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання соціально-трудова відносин у зазначеній сфері.

Мета статті – визначення дестабілізуючих чинників аграрного ринку праці й опрацювання пропозицій, які сприятимуть стабілізації рівня зайнятості населення в сільській місцевості.

Виклад основних результатів дослідження. Матеріали сайту “Клубу аграрного бізнесу” інформують, що актуальними вакансіями для роботи на селі є фахівці служби якості, агрономи-дослідники, агрономи-овочівники закритого ґрунту, менеджери з органічного землеробства, керівники і технологи тваринницьких комплексів із досвідом роботи [2]. За даними інших інтернет-ресурсів, роботодавці, як правило, запрошують менеджерів із продажу сільськогосподарської техніки, насіння, хімічних добрив, засобів захисту рослин тощо. Перевірка певних умінь і навичок, а також знання англійської та/чи німецької мов відбувається під час прийому на роботу або в період стажування. На превеликий жаль, на більшість заявлених вакансій не можуть претендувати незайняті громадяни, які втратили роботу під час реорганізації аграрних формувань.

За даними Державної служби зайнятості України, чисельність незайнятих громадян із числа працівників сільського господарства на кінець 2012 року становила 134,6 тис. осіб, а вакансій – усього 2,5 тис., тобто на одне вільне робоче місце було 55 претендентів (для порівняння: у середньому по економіці України цей показник у 5 разів менший). Проте це – в середньому по Україні, а в 14 областях співвідношення між заявленими вакансіями й незайнятими селянами перевищувало зазначений рівень: у Луганській – в 11 разів, Черкаській – у 5,8, Хмельницькій – у 5, Івано-Франківській – у 4, а в Запорізькій – у 3,6 рази [3]. Зауважимо, що у більшості регіонів України серед зареєстрованих безробітних кожен другий – мешканець сільської місцевості. Значна частина серед них – трактористи, робітники на низькокваліфікованих ручних роботах, озеленувачі, садівники, виноградарі, дояри, тваринники, робітники фермерського господарст-

ва. Тобто, як правило, пропонуються не ті професії, які реально затребувані роботодавцями, і не в тій місцевості, де є вакансії.

Загострює соціально-економічну ситуацію в сільській місцевості *монопсонія на ринку праці*. Це такий тип ринку, на якому в конкретному селі (селищі) існує велика кількість продавців робочої сили й лише один покупець. Проте нерідко такий покупець (роботодавець) реально існує на кілька сіл. Згідно з результатами суцільного обстеження, проведеного Державною службою статистики України ще в 2006 році, майже у 14 тис. сільських населених пунктах, або в кожному другому від загальної кількості, не було жодного підприємства, організації чи іншого суб'єкта господарювання. Останніми роками ситуація погіршилась, оскільки простежується зменшення кількості фермерських господарств, кооперативів, суб'єктів малого підприємництва і фізичних осіб-підприємців. З урахуванням ситуації власник підприємства-монопсоніста, як правило, одноосібно встановлює законодавчо визначений мінімальний рівень заробітної плати шляхом скорочення чисельності найманих працівників.

Монопсонічна модель поведінки роботодавців у сільській місцевості – це важливий чинник, який маємо враховувати під час аналізу стану сільського ринку праці зокрема та соціально-трудова відносин в аграрній сфері загалом. Монопсонія переплітається з атрибутами галузі сільського господарства як сфери застосування праці, інституціональним середовищем сільського ринку праці й унікальністю сільського способу життя. Адже робоча сила є невід'ємною складовою людської особистості з притаманними життєвими установками, мотивацією щодо задоволення різноманітних потреб, ментально-культурними традиціями, національною самосвідомістю та духовними цінностями.

Отже, робочу силу як здатність людини до праці маємо розглядати невідособлено від сфери застосування праці, інституціонального середовища й особистісних рис її власника. Зазначені чинники позначаються на теперішньому функціонуванні та перспективах розвитку сільського ринку праці. Без урахування всієї сукупності цих факторів неадекватним буде аналіз щодо його стану,

а звідси – й неефективними ліки для усунення існуючих деструктивних явищ.

Спочатку розглянемо фактори, що впливають із особливостей галузі сільського господарства як виду економічної діяльності та специфіки агропродовольчого ринку.

1. *Сезонність виробництва.* Суттєво впливає на стан ринку праці у сільській місцевості. Зумовлює зайнятість працівників у весняно-літній сезон і вивільнення їх у зимовий період. У зв'язку з цим на початку та наприкінці року збільшується чисельність незайнятих громадян із числа працівників сільського господарства. Так, у 2012 році на кінець лютого таких осіб в Україні було 143,5 тис., а вільних робочих місць – усього 5 тис. У вересні чисельність незайнятих громадян зменшилася до 54,7 тис., або у 2,6 раза, а вільних робочих місць – до 4,2 тис. [3]. Природно, що такий характер динаміки притаманний і для зареєстрованих безробітних, що мешкають у сільській місцевості всіх регіонів України, хоча й із різним розмахом зазначених показників. Отже, бажано виокремити сезонне безробіття в сільському господарстві в окрему форму, яка потребує державного захисту, внесенням відповідних змін до Закону України “Про зайнятість населення” (підпункт 1 пункт 3 ст. 47).

2. *Моноструктурний характер зайнятості.* За результатами обстежень Державної служби статистики України, із 19 видів економічної діяльності, поширених у сільській місцевості, безпосередньо на галузь сільського господарства припадає 50,6% зайнятого населення, яке працює за місцем проживання; оптову, роздрібну торгівлю та охорону здоров'я – 28,2%; на решту 15 видів – лише 20%. Значні резерви щодо удосконалення структури зайнятості в сільській місцевості криються у диверсифікації власне сільськогосподарського виробництва, у тому числі – за рахунок неаграрних видів діяльності. Проте Податковий кодекс України гальмує цей процес, оскільки передбачає реєстрацію лише тих платників пільгового фіксованого сільськогосподарського податку, в яких 75% виручки (доходу) припадає на сільськогосподарську продукцію (послуги). І тільки решта 25% реалізованої продукції

може бути одержана за рахунок інших, неаграрних видів діяльності.

3. *Від'ємна еластичність попиту на харчові продукти за доходами споживачів.* За результатами обстежень витрат і доходів домогосподарств, коефіцієнт еластичності для основних харчових продуктів має від'ємне значення й коливається в інтервалі від 0,4 до 0,8. Це означає, що при збільшенні/зменшенні доходу домогосподарств на 1% у середньому попит на продовольство зміниться у заданому інтервалі. На відміну від інших товарів, із ростом добробуту людей попит на продовольство при досягненні науково обґрунтованих фізіологічних норм споживання не зростатиме¹. Закон Енгеля, зокрема, доводить, що частка витрат на харчування знижується в міру зростання доходів населення. До того ж можливості внутрішнього ринку продовольства обмежені купівельною спроможністю споживачів. У середньому домогосподарство витрачає більше 50% сукупних ресурсів на продукти харчування та алкогольні напої при 30%-му пороговому критерії за показниками продовольчої безпеки країни.

4. *Прагнення міських домогосподарств до самозабезпечення продовольством.* Ця суто українська традиція значною мірою стримує збільшення обсягів реалізації продовольства на внутрішньому ринку, а отже, не мотивує товаровиробників до розширення свого виробництва і зайнятості, особливо у фермерських та особистих селянських господарств (ОСГ). За даними Державної служби статистики України, у 2013 році 4,1 млн (35,1%) міських домогосподарств мали земельні ділянки, а 1,02 млн (8,7%) утримували худобу, птицю і бджіл. Причому 26,3% земельної площі (серед міських домогосподарств, які мають земельні ділянки) використовується з метою вирощування продукції

¹ При цьому має поліпшуватися структура харчування, оскільки у 2012 р. лише 28,6 % середньодобового раціону домогосподарств забезпечувалося за рахунок споживання продукції тваринного походження, що у 2 рази нижче за граничний рівень (55 %). А в цілому раціон українця становив 2954 ккал, що на 18,2 % перевищує пороговий критерій (2500 ккал). Звіт про стан продовольчої безпеки України у 2012 році / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua/file/link/187457/file/zvit2011.doc.

лише для власних потреб та 6,6% – для власних потреб і на продаж [4].

5. *Розміщення сільського господарства на початку агропродовольчого маркетингового ланцюга та ознаки досконалої конкуренції між ОСГ і фермерськими господарствами сімейного типу – виробниками сільськогосподарської продукції.* Зазначене призводить до того, що у вартості кінцевої продукції частка сільськогосподарських виробників, залежно від каналів реалізації, в середньому становить від 30 до 20% і постійно знижується, оскільки зростають витрати на переробку сировини, її пакування, зберігання, на гуртову й роздрібну торгівлю, рекламу, логістику тощо. Відносне зменшення частки доданої вартості товаровиробників у реалізованій продукції сільського господарства, порівняно з технологічно зв'язаними секторами агропромислового виробництва, обмежує їхні фінансові ресурси, у т.ч. – для збереження існуючих і створення нових робочих місць.

6. *Відкритість внутрішнього аграрного ринку та конкурентні переваги товаровиробників тих країн, що ввозять продукцію.* Україна, маючи значний природно-ресурсний потенціал, порівняно сприятливі кліматичні умови, неспроможна субсидувати галузь сільського господарства в обсягах, що практикуються Євросоюзом й іншими світовими лідерами з експорту продукції цієї галузі. Наприклад, у 2102 році з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь бюджетні трансферти в Євросоюзі дорівнювали 236 євро, в Україні – 20 євро, або майже у 12 разів менше. У спільному бюджеті Євросоюзу на пряму допомогу сільському господарству пов'язані з аграрним ринком витрати і на розвиток сільської місцевості виділено 58,2 млрд євро, або 41% усіх видатків [5, с. 14]. Це – безпосередня підтримка конкурентної спроможності фермерів західних країн та створення робочих місць у сільському господарстві.

За одностайною думкою експертів, прискорене поглиблення євроінтеграційного процесу в коротко- і середньостроковій перспективі стане додатковим ризиком для сільського ринку праці й зайнятості в аграрній сфері, оскільки внутрішній агропродо-

вольчий ринок має значно нижчий рівень протекціоністського захисту, ніж спільний ринок Євросоюзу. Адже середній митний тариф на сільськогосподарські товари становить: в ЄС – 13,5%, в Україні – 11,1% [6, с. 14]. Як виявилось, Україна при вступі до СОТ необґрунтовано знизилася ставки імпорту мит на 371 товарну позицію, з яких 224 – належать до продукції агропромислового виробництва.

7. *Недостатня гармонізація національних вимог щодо якості та безпечності сільськогосподарської продукції й продуктів її переробки до світових і європейських стандартів.* Маємо усвідомлювати, що навіть повне скасування мит не гарантуватиме безперешкодного експорту продукції, виробленої на українських полях та фермах, оскільки його обсяги залежатимуть від дотримання санітарних і фітосанітарних умов виробництва та загально визнаних стандартів якості й безпечності продовольства. Передусім у зоні ризику опиняться ОСГ, які утримують худобу та птицю і виробили у 2012 році 49,3% від усієї валової продукції, у т.ч. молока – 80 та м'яса – 44,3%. Справа в тому, що з 1 січня 2015 року згідно з вимогами ст. 33 і 35 Закону України “Про безпечність та якість харчових продуктів”, прийнятими при вступі до СОТ, забороняється: а) реалізація й обіг необробленого молока та сиру домашнього виробництва, а також туш або частин туш парнокопитих й інших копитних подвірного забою на агропродовольчих ринках; б) забій парнокопитих та інших копитних, а також забій свійської птиці й кролів в обсягах, що перевищують 5 голів на день, не на бойні, що має експлуатаційний дозвіл і зареєстрована ветеринарною службою.

8. *Переважаюча сировинна структура аграрного експорту.* У міжнародному поділі праці Україна займає сировинну нішу. Експортуючи сировину, ми, образно висловлюючись, експортуємо робочі місця сільської місцевості, дефіцит яких уже став загальнонаціональною проблемою. Більше того, споживаючи імпортовані харчові продукти, ми вдруге підтримуємо зайнятість і поповнюємо бюджети країн-імпортерів. Традиційно високою залишається імпортозалежність внутрішнього ринку щодо риби й рибопро-

дуктів (66,7%), плодів, ягід і винограду (48,3%), олії рослинної всіх видів, крім сояшникової (39,6%). Експортоорієнтовані галузі мають реалізовувати товари кінцевого споживання, з високим ступенем переробки та максимально можливою часткою доданої вартості. Звідси: політика імпортозаміщення, серед іншого, має передбачати розвиток тваринництва малими й середніми господарствами, створення ними заготівельно-збутових і переробних кооперативів, стримування ринковими методами експорту зернових та олійних культур, іншої сільськогосподарської сировини.

9. *Непрестижність сільських професій, особливо серед молоді.* Аграрні вищі навчальні заклади I–IV рівнів акредитації щороку випускають майже 30 тис. спеціалістів, із них понад третини одержують направлення у підприємства сільського господарства. Гіпотетично на заявлені вакансії роботодавців щодо спеціалістів із вищою освітою щороку міг би бути конкурс не менше двох-трьох осіб, але проблема в тому, що кожний четвертий випускник не стає до роботи, а половина з числа тих, хто призначається на відповідні посади, звільняється протягом першого року роботи [7, с. 50]. Внаслідок підготовки молодих спеціалістів аграрного профілю для інших галузей, а то й економік інших держав, просто “в нікуди”, відсутності належних оплати та умов праці, проживання й відпочинку в сільській місцевості, станом на 1 січня 2012 року в сільському господарстві і мисливстві та пов’язаних із ними послугах повну вищу освіту мали лише 12,7% штатних працівників, а неповну й базову вищу освіту – 15,4%, або відповідно на 20,8 і 8,5% менше порівняно з економікою в цілому. Як наслідок непривабливості сільських професій та умов праці відбувається старіння кадрів. Якщо зайнятість молоді віком 15–34 роки в усіх секторах економіки становить 32%, то в аналізованій галузі – 24,5%, а працівників передпенсійного віку – відповідно 12,5 і 13% [8].

Недосконалість інституціонального середовища

1. *Втрата землею пріоритетності в сукупних доходах селян.* У структурі сукупних ресурсів сільських домогосподарств (ДГ)

доходи від продажу сільськогосподарської продукції й вартості спожитої продукції, одержаної від самозаготівель, становлять 22,3%, а від підприємницької діяльності та самозайнятості – лише 3,9%, тобто сумарно доходи від вирощування й реалізації сільськогосподарської продукції дають усього 26,2% від усіх ресурсів. Решту 73,8% становлять оплата праці (34%), пенсії, стипендії та субсидії (27,5%), грошова допомога від родичів (7,2%), інші надходження (5,1%) [9].

2. *Часткова втрата заробітною платою стимулюючої функції через найнижчий її рівень порівняно з іншими секторами економіки.* За даними Державної служби статистики України, номінальна середньомісячна заробітна плата у 2012 році в сільському господарстві, мисливстві та пов’язаних з ним послугах становила 2023 грн, або 67% порівняно з економікою України. Причому маємо враховувати, що традиційно не менше третини її виплачується в натуральній формі – неякісною сільськогосподарською продукцією і за цінами, що нерідко перевищують ціни місцевого ринку. Не мотивує до зайнятості в галузі й “економія” підприємств на матеріальному заохоченні: у структурі витрат на виробництво продукції сільського господарства за підсумками 2012 року витрати на оплату праці у підприємствах становили 9,4% [10]. Для порівняння: до реформування колективних господарств і приватизації аграрних державних підприємств цей показник був утричі вищим.

3. *Поширення неформальної зайнятості та прихованого безробіття серед осіб працездатного віку.* На початковому етапі реструктуризації колективних господарств і приватизації майнових комплексів державних підприємств агропромислового комплексу ОСГ взяли на себе роль своєрідного соціального амортизатора на селі й стали чи не єдиним джерелом доходів для працівників, звільнених із реформованих колгоспів та радгоспів. Переломним став 2001 рік, адже тоді в ОСГ працювало на 447 тис. осіб більше, ніж у сільськогосподарських організаціях. Цей процес став незворотним, і з кожним роком все більше селян працездатного віку витіснялися з ринку праці на свої подвір’я. У дореформений період (1990 р.) ситуація була діаметрально

протилежною: в ОСГ було зайнято працюючих у 7,2 раза менше порівняно з майже 5 млн працюючих у колгоспах та радгоспах. Нині, за різними оцінками, до неформально зайнятих можна віднести від 2,2 до 2,5 млн членів ОСГ. Це 70–80% від усіх зайнятих у галузі сільського господарства. Проблема вже давно набула загальнодержавного значення, але й нині у законодавчому порядку неформальну зайнятість членів ОСГ не формалізовано. За даними Пенсійного фонду України на 1 січня 2013 р. кількість членів особистих селянських і фермерських господарств, які є добровільними платниками єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування становить 1636 осіб. Це більше проти відповідної дати попереднього року на 639 осіб, але якщо порівняти цей показник із чисельністю осіб працездатного віку, то стає зрозумілим, що по суті ця категорія на селі залишається соціально незахищеною [11, с. 3–8]. Тому зазначимо, що подальше зволікання із цивілізованим урегулюванням соціально-трудова відносин зайнятих у неформальному секторі призведе до того, що через кілька років держава змушена буде надавати субсидії громадянам лише за те, що вони номінально володіють землею, нічого не виробляючи, тобто за сам факт проживання в сільській місцевості.

Формат журнальної статті не дає можливості детальніше розкрити інші чинники деструктивного впливу на функціонування ринку праці сільської місцевості, пов'язані з *недосконалістю інституціонального середовища*, тому лише позначимо їх для подальшого аналізу. Це, зокрема: а) відсутність у селах (селищах) прийнятної альтернативи робочим місцям поза сільським господарством; б) відсутність достовірної інформації про виробничий потенціал ОСГ, про структуру їхніх доходів, можливості для самозайнятості їхніх членів і вкрай низький рівень охоплення добровільним соціальним страхуванням; в) тенденція до скорочення тривалості соціально-трудова відносин між роботодавцями й найманими працівниками; г) недотримання державних соціальних стандартів і гарантій життя на селі, що суттєво погіршує його якість; д) незаінтересованість місцевих органів державної влади й органів

місцевого самоврядування у збереженні наявних і створенні нових робочих місць у сільській місцевості; е) нерозвиненість соціального капіталу на селі, незначний вплив на функціонування ринку робочої сили професійних спілок, неурядових організацій, інших структур громадянського суспільства, орієнтованих на місцевий розвиток ініціативами самої громади.

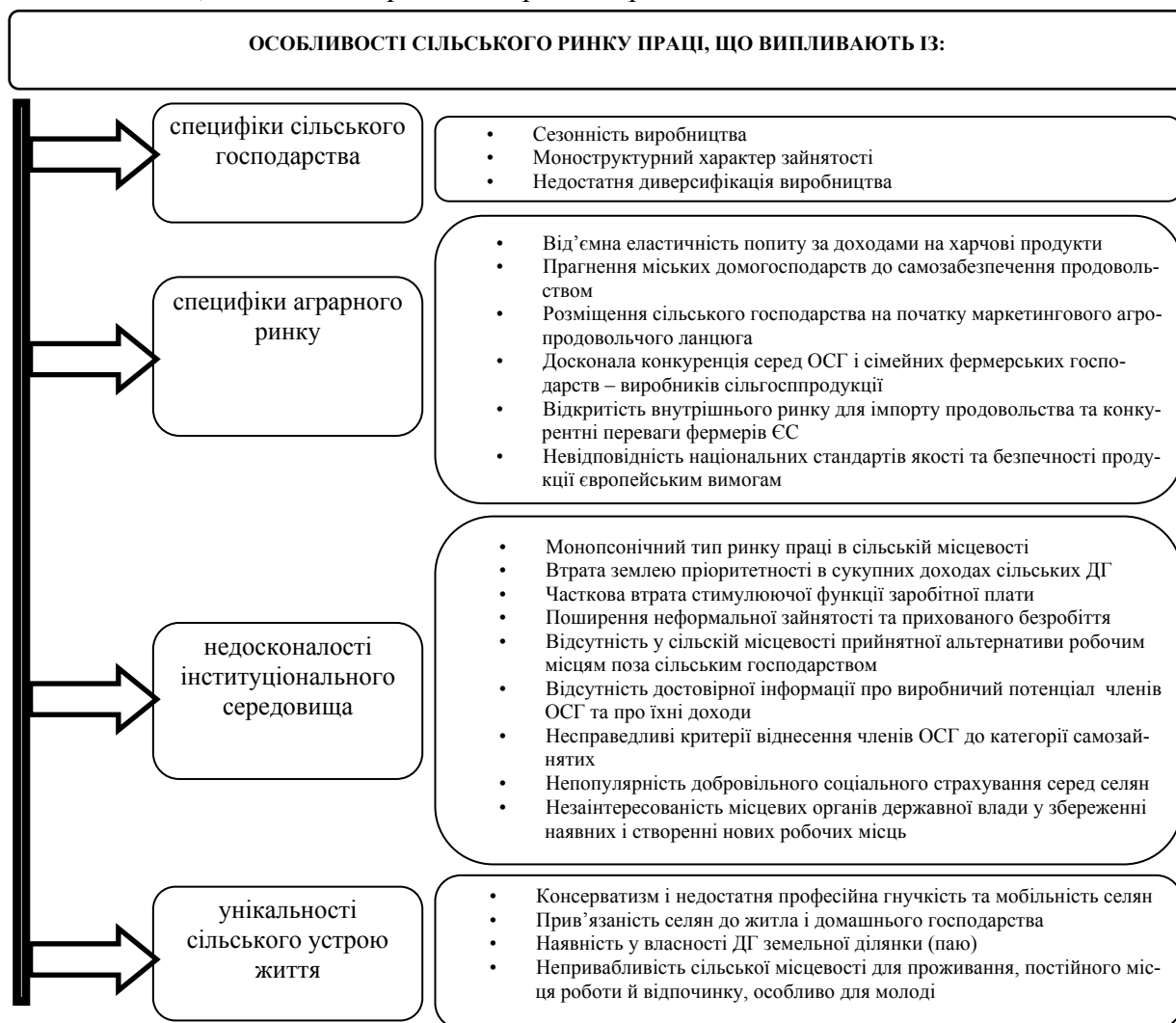
Не менш важливі за значимістю для сільського ринку праці – це чинники, пов'язані із сільським укладом життя: а) консерватизм і недостатня професійна гнучкість та мобільність робочої сили; б) прив'язаність селян до житла і домашнього господарства; в) наявність у власності домогосподарства земельної ділянки (паю); г) непривабливість сільської місцевості для проживання й постійного місця роботи працівників неаграрних спеціальностей.

Висновки. Підсумовуючи проведений аналіз особливостей зайнятості на селі, маємо зазначити, що це далеко не повний перелік чинників, які визначають архітектуру соціально-економічних і трудових відносин між найманими працівниками, роботодавцями та державою в аграрній сфері. До того ж ми усвідомлюємо, що запропонований поділ є умовним – як один із етапів дослідження, оскільки в реальності всі фактори переплітаються і взаємодіють, маючи багатоглибинні й неоднозначні причинно-наслідкові зв'язки. Незважаючи на складність системи, якою насправді є ринок праці сільської місцевості, він водночас є елементом масштабніших щодо нього систем і похідним від пріоритетів розвитку національного сільськогосподарського виробництва та прогнозів щодо кон'юнктури внутрішнього й глобального ринків продовольства на середньо- і довготривалу перспективу.

Одержані результати дають також підстави для висновку про певні елементи новизни у розвитку методологічного інструментарію виокремлення властивостей аграрного ринку праці, пов'язаного з особливостями галузі сільського господарства, специфікою аграрного ринку, недосконалістю інституціонального середовища й унікальністю сільського укладу життя. Це, на нашу думку, сприятиме удосконаленню економіко-

правових та організаційних засад реалізації державної політики у сфері продуктивної зайнятості селян, виконання державою гаран-

тій щодо захисту їхніх прав на працю та реалізацію прав на соціальний захист від безробіття.

Джерело: Авторська версія.

Деструктивні складові функціональних особливостей ринку праці аграрної сфери

Надзвичайно актуальними й затребуваними суспільством є дослідження на межі економічних, соціологічних, психологічних та інших наук з питань зайнятості в сільській місцевості завдяки втіленню на практиці засад сталого сільського розвитку, реалізації принципу багатofункціональності сільського господарства, формуванню територіально-виробничих агропромислових структур кластерного типу. Водночас бажано запровадити системний підхід до визначення кри-

теріїв, за якими членів сільських домогосподарств буде віднесено до категорії самозайнятих із дотриманням принципу соціальної справедливості й поширенням на них усіх видів загальнообов'язкового державного соціального страхування. На часі також інші науково-практичні розвідки, які сприятимуть створенню належних умов проживання, праці та відпочинку в сільській місцевості, а також підвищенню престижності сільських професій серед молоді.

Список використаних джерел

1. Постанови Кабінету Міністрів України: від 29 червня 1999 р. № 1159 «Про підготовку фахівців для роботи в сільській місцевості»; від 20 березня 2013 р. № 207 «Про затвердження порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці»; від 15 квітня 2013 р. № 347 «Деякі питання реалізації статті 26 та частини другої статті 27 Закону України «Про зайнятість населення»; від 11 липня 2013 р. № 587 «Про затвердження Порядку

надання одноразової адресної допомоги молодим працівникам, залученим до роботи в селах і селищах, та переліку професій (спеціальностей, напрямів підготовки), за якими надається допомога».

2. Український клуб аграрного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agribusiness.kiev.ua>.

3. Ринок праці України. – 2012: Стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>.

4. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України за 2013 рік: Стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5. Бюджет-2011: хвилююча драма із вдалим завершенням // Євробюлетень. – 2011. – №1. – С. 14.

6. Могильний О.М. Ринок праці та зайнятості в сільській місцевості / О.М. Могильний // Ринок праці України: перспективи євро інтеграції : моногр. ; за ред. І.Ф. Гнибіденка. – К. : ТОВ “ДКС центр”, 2012. – С. 60–61.

7. Могильний О.М. Реалії та парадокси аграрної політики / О.М. Могильний // Економіка України. – 2008. – №12. – С. 40–52.

8. Праця України у 2011 році: Стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Витрати і ресурси домогосподарств у 2011 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

10. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

11. Могильний О.М. Експортувати товари, а не робочу силу / Могильний О.М., Орлатий М.К. // Ринок праці та зайнятість населення. – 2012. – № 3. – С. 3–8.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2013 р.

*

UDS 330.3:338.432

*P.T. SABLUK, doctor in economics, academician of NAAS
L.I. KURYLO, doctor in economics, associate professor,
chief scientific officer National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"*

On strengthening of organizational component in the field of management of agricultural economics

Scientific problem. Territorial dissemination is a characteristic feature of agricultural production. It is almost impossible to administer this sphere without spreading necessary information to each entity, its departments and workers. Therefore, well-designed system of

management of AIC which should be able to cover all its subjects both in territorial (horizontal) and vertical transect is very important.

Analysis of recent researches and publications. The above mentioned issues have been researched at scientific works performed by researches of National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" [1-6] and other research institutions and universities in Ukraine.

© P.T. Sabluk, L.I.Kurylo